

Capítulo X: 0 asociacionismo

1.- Panorámica global do asociacionismo cooperativo

O principio de cooperación entre cooperativas ou intercooperación ten dúas facetas, tal e como foi definido na declaración sobre Identidade Cooperativa da Alianza Cooperativa Internacional no seu Congreso de Manchester de 1995: “as cooperativas serven aos seus socios o máis eficazmente posíbel e fortalecen o movemento cooperativo traballando conxuntamente, mediante estruturas locais, nacionais, rexionais e internacionais”.

A primeira destas facetas ten que ver coa cooperación empresarial e fíxose referencia a ela no capítulo anterior, mentres que a segunda ten que ver co asociacionismo cooperativo como medio de potenciar a representatividade das sociedades cooperativas a todos os niveis e para a defensa e promoción dos seus intereses. Nunha estrutura piramidal que comeza nas unións, continúa nas federacións, e segue coas confederacións, amplía a base territorial dende o ámbito local ao rexional, nacional, e internacional a través do seu máximo órgano representativo: a Alianza Cooperativa Internacional.

A Lei 5/1998 de cooperativas de Galicia regula os procesos de asociacionismo e fomento cooperativo no seu título IV ao tempo que insta aos poderes públicos da Comunidade Autónoma de Galicia a adoptar as medidas necesarias para fomentar o asociacionismo e as relacións de intercooperación (art. 132. 3). Entre as actividades que lles corresponden ás unións, federacións e confederacións de cooperativas establécense as seguintes:

- a) Representar os membros que asocien, de acordo co que establezan os seus estatutos.
- b) Organizar, facilitar e financiar servizos de asesoramento, de verificación de contas e de asistencia xurídica e técnica, así como aqueloutros servizos que sexan convenientes ou necesarios para os seus membros.

- c) Fomentar a promoción e a formación cooperativa
- d) Realizar mediacións e conciliacións
- e) Exercer calquera actividade de natureza análoga.

Ademais destas funcións e a través do Consello Galego de Cooperativas do que forman parte maioritariamente, teñen tamén funcións de carácter consultivo, de arbitraje en cuestións litixiosas cooperativas, nomeamento de liquidadores en determinados supostos e a planificación e xestións dos fondos de formación e promoción das cooperativas que os transfiran voluntariamente ou obrigatoriamente se non os xestionaron no prazo legalmente previsto.

1.1.- Evolución histórica do movemento asociativo cooperativo

Segundo os datos que obran no Rexistro de Cooperativas, o asociacionismo cooperativo galego é recente (non ten máis de 18 anos). As primeiras asociacións de cooperativas rexistradas datan do ano 1985 no agro. A Unión Provincial de Cooperativas del Campo de Lugo, constituída en setembro do ano 1985 sería a primeira asociación de cooperativas e a Unión de Cooperativas Agrarias UCA en novembro dese mesmo ano a segunda. O cooperativismo de traballo asociado consegue representación en outubro do ano 1986 a través da Unión de cooperativas de traballo asociado FECOPÓN.

Preséntanse a continuación (**CADRO 1**) os datos básicos das doce organizacións representativas do cooperativismo galego. Se ben catro aparecen dadas de alta no devandito rexistro, non se ten constancia de que presenten actividade, mesmo actividade rexistral (renovacións do consello reitor, adaptación de estatutos, etc.), polo que se ten anotado a súa posíbel non actividade. Nestes momentos hai oito entidades representativas activas en Galicia, aínda que algunhas presentan nestes momentos baixos niveis de actividade.

Tal e como se tira do cadro, só teñen representación catro clases de cooperativas: agrarias, traballo asociado, ensino (aínda que tamén como cooperativas de traballo asociado) e vivenda. A Federación de Empresas Cooperativas SINERXIA, pola súa banda, aglutina dúas unións (UCETAG e EIXO) e tamén cooperativas non asociadas a ningunha unión: cooperativas do mar e consumidores e usuarios. Non hai por tanto en Galicia representación específica para cooperativas de servizos, consumidores e usuarios, do mar, etc. Pode que o seu escaso número sexa un factor limitante, non obstante o seu elevado volume de facturación e a súa importancia en determinados sectores engadirían forza ao movemento.

Tal e como se pode apreciar no **CADRO 2** non hai activas entidades asociativas anteriores ao ano 1986, de feito a máis antiga nestes momentos é a Unión de Cooperativas "Asociación Galega de Cooperativas Agrarias AGACA" de setembro do ano 1988; é case da mesma data a Unión de Cooperativas de Ensino de Traballo Asociado de Galicia (UCETAG). En canto ao número de cooperativas socias evoluciona favorablemente (increméntase en 105 cooperativas en termos globais) en catro dos cinco períodos

considerados e desaparecen dúas entidades anteriores ao ano 1986 e dúas entidades máis no segundo período. Por último, na suma dos socios actuais hai que ter en conta o dato xa comentado de que a Federación de Empresas Cooperativas Sinerxia, aglutina os socios de dúas Unións (UCETAG e EIXO) máis cooperativas que non se atopan asociadas.

CADRO 1: Datos básicos do movemento asociativo cooperativo en Galicia

DENOMINACIÓN	POBOACIÓN	ACTIVA	Nº SOC.	DATA C.
UNIÓN PROVINCIAL DE COOPERATIVAS DEL CAMPO DE LUGO	LUGO	NON ACTIVA	34	11/09/85
UNIÓN DE COOPERATIVAS AGRARIAS UCA	PONTEVEDRA	NON ACTIVA	14	27/11/85
UNIÓN DE COOPERATIVAS DE TRABAJO ASOCIADO FECOPON	VIGO	NON ACTIVA	7	14/10/86
UNIÓN DE COOPERATIVAS DEL CAMPO DE GALICIA despois UNIÓN DE COOPERATIVAS AGRARIAS DE GALICIA	SILLEDA	NON ACTIVA	3	29/01/87
UNIÓN DE COOPERATIVAS "ASOCIACIÓN GALEGA DE COOPERATIVAS AGRARIAS AGACA"	SANTIAGO DE COMPOSTELA	ACTIVA.	145	06/09/88
UNIÓN DE COOPERATIVAS DE ENSINO DE TRABALLO ASOCIADO DE GALICIA (UCETAG)	PONTEVEDRA	ACTIVA	25	13/09/88
UNIÓN DE COOPERATIVAS AGRARIAS DE FERROL (UCAFE)	FERROL	ACTIVA	15	18/12/89
FEDERACIÓN DE EMPRESAS COOPERATIVAS SINERXIA	PONTEVEDRA	ACTIVA	9	21/11/94
UNIÓN DE COOPERATIVAS DE TRABAJO ASOCIADO UGACOTA antes (ASOCIACIÓN UNIÓN GALLEGA DE COOPERATIVAS DE TRABAJO ASOCIADO)	SANTIAGO DE COMPOSTELA	ACTIVA	23	08/05/96 como asociac. 1990
ASOCIACIÓN DE COOPERATIVAS AGRARIAS ACAP – UNIÓN DE COOPERATIVAS	LALÍN	ACTIVA	5	19/02/99
UNIÓN DE COOPERATIVAS DE TRABALLO ASOCIADO EIXO	PONTEVEDRA	ACTIVA	11	09/04/01
UNIÓN DE COOPERATIVAS DE VIVIENDAS UGACOVI	SANTIAGO DE COMPOSTELA	ACTIVA	15	26/09/02

Fonte: Elaboración propia a partir dos datos do Rexistro

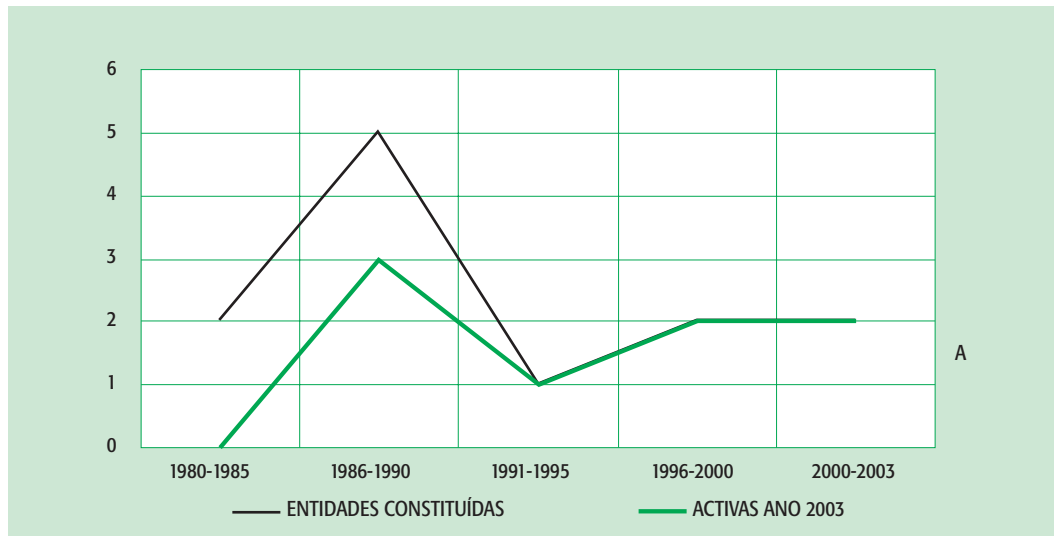
CADRO 2: Asociacións de cooperativas: Data de constitución, socios iniciais, actividade.

PERÍODO DE CONSTITUCIÓN	Nº ENTIDADES	Nº SOCIOS INICIAIS	ACTIVAS ANO 2003	Nº SOCIOS ACTUAIS
1980-1985	2	48	–	–
1986-1990	5	48	3	185
1991-1995	1	10	1	9
1996-2000	2	16	2	28
2000-2003	2	21	2	26
TOTAL	12	143	8	248

Fonte: Elaboración propia.

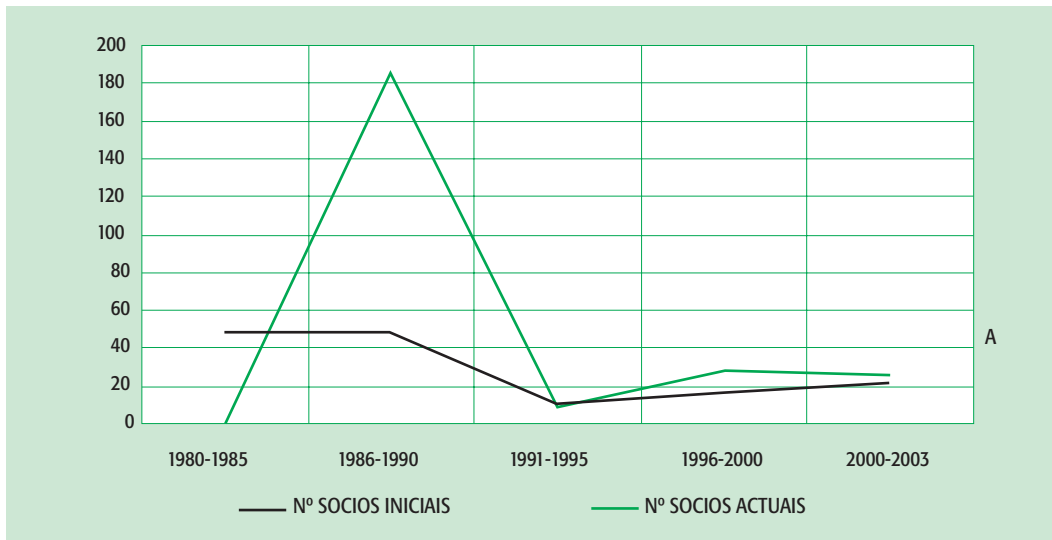
Por outra banda nos GRÁFICOS 1 e 2 amósase a evolución do nº de entidades representativas e cooperativas socias nos períodos considerados: dende o período 1991-1995, mantense estábel o número de entidades representativas (en realidade dende o ano 1988); ademais nas entidades representativas constituídas no período 1986-1990 chama a atención o elevado incremento de cooperativas asociadas (principalmente en AGACA e tamén en UCETAG), moito máis discreta nas entidades constituídas en períodos posteriores (SINERXIA, UGACOTA, EIXO, UGACOVI).

GRÁFICO 1: Evolución das entidades asociativas.

Fonte: Elaboración propia.

GRÁFICA 2: Evolución das cooperativas sociais.

Fonte: Elaboración propia a partir dos datos do Rexistro.

1.2.- Situación actual do movemento asociativo cooperativo en Galicia

Preséntanse a continuación (CADRO 3) algúns datos agregados do movemento asociativo cooperativo, en base aos cuestionarios do Proxecto Equal-Espadelada¹. Pódese comprobar que o movemento asociativo cooperativo en Galicia, aglutina arredor das 241 cooperativas², o que vén representar aproximadamente o 24% das cooperativas existentes (1.004 cooperativas activas). Por clases de cooperativas, o cooperativismo de traballo asociado atópase representado tan só nun 12,2% para un total de 484 C.T.A.s, incluíndo as de ensino (que pola súa banda no seu sector de actividade acadá cifras de representación próximas ao 100% nas cooperativas de ensino regrado e do 47,2% no total). Polo que respecta ao cooperativismo de vivendas representaría un 20,5% (para un total de 73 cooperativas activas) e o cooperativismo agrario aglutina ao 60,7% das cooperativas agrarias, (AGACA representa un 53,3%³).

En canto ao número de socios e traballadores, o cooperativismo asociado suma un total de 32.334 socios e arredor de 4.209 traballadores (52,2% e 33,4% do total das cooperativas galegas respectivamente). Ademais, facturan (directamente as cooperativas asociadas sen contar coa facturación das empresas participadas por estas) arredor de 1.123,2 millóns de euros, dos cales un 96,8% corresponde

1 Faltan no cómputo total os datos correspondentes á Asociación de Cooperativas Agrarias ACAP – Unión de Cooperativas.

2 Puideran ser 246 se ACAP segue a contar cos seus 5 socios fundadores e sen contar as unións integradas en SINERXIA.

3 Non obstante, neste cómputo entrarían tamén as cooperativas de explotación común da terra e sociedades agrarias de transformación tamén integradas en AGACA, polo que a porcentaxe real de cooperativas agrarias representada descendería ata o 56,3% incluíndo as cooperativas de explotación común da terra e algo máis se contamos as SAT.

ao cooperativismo agrario. Pola súa banda, o cooperativismo de vivenda supón un investimento de arredor dos 81,14 millóns de euros.

CADRO 3: Datos socio-económicos das asociacións de cooperativas.

ENTIDADES	COOP. SOCIAS	Nº SOCIOS	FACTURAC. (Millóns €)
SINERXIA	9	2.013	30
EIXO	11	672	20
UCETAG	25	336	9,6
UGACOTA	23	221	5,6
<u>TOTAL T.A.[1]</u>	59	1.229	35,2
UGACОВI	15	900	81,14 [2]
TOTAL VIV.	15	900	81,14
UCAFE	15	4.200	12
AGACA	145	25.000	1.076
TOTAL AGR.	160	29.200	> 1.088
TOTAL	241	32.334	1.123,20

(1) O total procede de sumar os datos de EIXO, UCETAG E UGACOTA, xa que en SINERXIA se agrupan tamén cooperativas que non son de traballo asociado

(2) Datos referidos ao investimento en vivenda e non en facturación.

Fonte: Elaboración propia a partir dos datos do Equal-Espadelada

2.- Actividades e resultados

2.1.- Obxectivos

En canto aos obxectivos fundacionais aparecen tres de xeito recorrente: a defensa dos intereses das cooperativas asociadas, a representatividade diante de entidades públicas e privadas, así como a promoción e fomento do sector cooperativo de cada clase. Xunto a estes obxectivos básicos atopámonos con obxectivos vinculados á promoción de melloras nas cooperativas asociadas, a través da formación, asesoramento, información, etc. Finalmente faise mención tamén ao fomento da intercooperación e colaboración entre as propias cooperativas, entre entidades de economía social e con outros axentes sociais.

2.2.- Actividades e servizos

Polo que respecta ao tipo de actividades que levan a cabo as diferentes unións e asociacións (CADRO 4) destaca a de representación, se ben condicionada ao número de entidades cooperativas afiliadas; a gran maioría conta con representación no Consello Galego de Cooperativas, con excepción de UGACОВI. Así mesmo a gran maioría levan a cabo actividades formativas, entendidas estas como continuas ao

longo do tempo para socios das cooperativas e outros colectivos (coa excepción UGACOVI e UCAFE): todas participan na organización e desenvolvemento de xornadas e seminarios. Finalmente todas prestan servizos de xestión ás cooperativas asociadas, coa excepción de UGACOVI e UCAFE, se ben no caso de SINERXIA e EIXO de xeito compartido. En canto aos recursos cos que contan, mantense tamén unha certa proporcionalidade en función do grao de representación e volume económico das cooperativas asociadas.

CADRO 4: Nivel de actividade das asociacións de cooperativas.

Entidades	Represent.	Formación Cursos	Xornadas	Servizos Xestión	Recursos
SINERXIA	SI	SI	SI	SI	1 local 2 persoas
EIXO	SI	SI	SI	SI	Comparte local e persoal con SINERXIA
UCETAG	SI	SI	SI	SI	1 local 2 persoas
UGACOTA	SI	SI	SI	SI	1 local 2,5 persoas
UGACOVI	SI	NON	SI	NON	–
UCAFE	SI	NON	SI	NON	–
AGACA	SI	SI	SI	SI	3 locais 17 persoas

Fonte: Elaboración propia a partir dos datos do Equal-Espadelada

3.- Posibilidades de ampliación do movemento asociativo cooperativo

3.1.- Problemática

O nivel de representación do asociacionismo cooperativo galego en termos xerais é escaso. Por clases de cooperativas –coa excepción do cooperativismo agrario e de ensino– dista moito de ser o ideal. Mesmo no caso do cooperativismo agrario este nivel de representación pode ser mellorado.

Dado o nivel de representación, a existencia de duplicidade de estruturas para a consecución de obxectivos moi semellantes, no caso do cooperativismo de traballo asociado, é un obstáculo que debe ser solucionado.

A ausencia de representación para moitas clases de cooperativas, como no sector de servizos, transporte e consumo resta forza ao movemento cooperativo. Algunhas, pola súa dimensión e volume económico, representan unha porcentaxe importante da actividade económica en Galicia.

Tanto a estrutura económica como organizativa das entidades asociativas (coa excepción feita de AGACA e acaso UCETAG) presenta carencias significativas que restan posibilidades de expansión e posta en marcha de novas actividades.

3.2.- Vantaxes

As vantaxes do asociacionismo cooperativo non só se manifestan na representación e defensa de intereses das cooperativas asociadas para cada clase. Fano tamén na prestación de múltiples servizos e actividades que as cooperativas por separado terían difícil asumir (procesos formativos, asesoramento xurídico, organización de seminarios, xornadas e encontros, edición de publicacións, estudos, manuais, asesoramento especializado, etc.). Dos anteriores, pódese facer especial mención aos procesos formativos (nalgúns casos as asociacións chegan a tramitar o 80% das accións formativas das cooperativas asociadas) e sen dúbida as cooperativas non asociadas dispoñen de moitas menos posibilidades de acceso a procesos formativos cás que si o están.

Outro factor que se debe destacar é a capacidade de achegar criterios de planeamento estratéxico e de información por parte das estruturas representativas. As unións e federacións atópanse mellor situadas para dispor de información sectorial, empresarial e lexislativa cás cooperativas socias –máis preocupadas do día a día– e facilitan esta transmisión de información. Do mesmo xeito, dispoñen dunha visión estratéxica multisectorial que fan chegar as súas asociadas. Neste mesmo aspecto, a asistencia a asembleas, xornadas, encontros e seminarios facilita o intercambio e fomenta o establecemento de alianzas empresariais entre cooperativas, ben sexan do mesmo ou diferente sector de actividade.

A través das asociacións de cooperativas os socios poden defender os seus intereses non só diante das administracións máis próximas (local ou rexional), senón tamén das máis afastadas (estatal, europea, internacional) a través da integración en estruturas asociativas superiores. Neste senso, tres entidades representativas do cooperativismo galego atópanse integradas en estruturas superiores a nivel estatal: AGACA pertence a CCAE, UCETAG a UECOE e UGACOTA a COCETA. Outras teñen establecido convenios de colaboración con entidades cooperativas doutros países, tal é o caso da Federación SINERXIA coa União Cooperativa Polivalente da Região Norte de Portugal (UNINORTE).

3.3.- Perspectivas de crecemento

A posta en marcha e participación no Consello Galego de Cooperativas ten aberto grandes posibilidades de ampliación do coñecemento mutuo e de colaboración para o movemento cooperativo. A transversalidade resulta aquí fundamental, entendida esta como defensa da idea e da imaxe cooperativa máis aló das clases. A razón é que resulta relativamente fácil preocuparse polos problemas dunha cooperativa ou dunha clase de cooperativas en particular, pero non sempre é fácil ver que hai un interese cooperativo xeral, baseado no valor da solidariedade e no principio da cooperación entre cooperativas.

As cooperativas débense tamén decatar da necesidade de reforzar as súas organizacións representativas e actividades de apoio. Unha porcentaxe non desprezábel da mostra non coñecía aínda a existencia de asociacións de cooperativas e algunhas amosábanse interesadas en formar parte. Cómpre un

labor decidido de divulgación das vantaxes do asociacionismo cooperativo por parte das entidades representativas entre as cooperativas non asociadas, cómpre o apoio das entidades con alta representación ás de menor representación nesta tarefa, cómpre tamén o apoio e impulso decidido a estes procesos por parte da administración.